

УДК 342.951

Л. В. Трофімова, кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
Науково-дослідного інституту фінансового права
Національного університету державної
податкової служби України

ПРО НЕПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ОДНОТИПНОСТІ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Розглянуто непроцесуальну діяльність вищої судової інституції в системі загальних судів та проблеми під час формування однотипної судової практики для забезпечення цінностей, у центрі яких людина, її права і свободи.

Рассмотрена непроцесуальная деятельность высшей судебной инстанции в системе общих судов и проблемы при формировании однотипности судебной практики с целью обеспечения ценностей, в центре которых человек, его права и свободы.

Non-procedural activity of the supreme judicial institution in the general court system and topical issues in the formation of uniformity of judicial practice to provide values that focus on the individual, his rights and freedoms are considered.

Ключові слова. Захист, непроцесуальна діяльність, однотипність, практика, суд.

Вступ. Оскільки у праві відображаються суспільні інтереси, правова система України як суверенної, незалежної, демократичної, правової, соціальної держави повинна ґрунтуватися на конституційних принципах верховенства права, гуманізму, законності, забезпечення національної безпеки, конкурентоздатності економіки та стабільності у сфері публічних фінансів, ефективності правового регулювання правової, зокрема фінансової, політики.

Разом з тим питання ефективного формування і реалізації правової політики держави залишаються дискусійними з огляду на досягнуті результати. Стан українського правосуддя можна оцінювати, зважаючи на те, що нині Україна посідає третє після Росії й Туреччини місце за кількістю обвинувальних вироків, винесених проти неї в Європейському суді з прав людини (ЄСПЛ), адже за підсумками 2011 р. проти Туреччини винесено 159 вироків, проти Росії – 121, проти України – 105 [1].

Якщо процесуальні аспекти для формування однотипності судової практики нормативно закріплені (ст. 82 ГПКУ, ч. 2 ст. 161, ст. 244-2 КАСУ, ст. 324 КПКУ, ст. 360-7 ЦПКУ) і тривалий час є предметом дослідження відомих вітчизняних і зарубіжних учених і практиків, таких як І. Бейцун, В. Бойко, Ю. Грошевий, М. Гусак, Д. Кирилук, Р. Кирилук, М. Козюбра, І. Коліушко, М. Коркунов, М. Марченко, В. Мідзяновська, Т. Нешатаєва, В. Онопенко, А. Осетинський, А. Петрушев, П. Пилипчук, С. Погребняк, Д. Притика, Я. Романюк, М. Сірий, В. Собкова, М. Ставнійчук, О. Холмс, Р. Хорольський, М. Цуркан, С. Шевчук, А. Ярема та інші, то наразі непроцесуальна діяльність Верховного суду України потребує наукового аналізу і розробки рекомендацій для подальшого вдосконалення.

Постановка завдання. Мета статті – дослідження непроцесуальної діяльності вищої судової інституції в системі загальних судів і визначення проблем під час формування однотипної судової практики для забезпечення цінностей, у центрі яких людина, її права і свободи.

© Л. В. Трофімова, 2013

Результати дослідження. Надзвичайно відповідально нині брати участь у формуванні державної правової політики шляхом обговорення важливих питань єдності судової практики в Україні. Правосуддя – це різновид державної діяльності, в якому немає місця емоціям, сваволі і примхам, адже абстрактна правова позиція, що відхиляється від сформованої практики нормотворця або суду відповідного рівня, помилки у застосуванні права, повторні помилки суддів, неясність і нечіткість мотивації судових рішень, непередбачуваність судової практики не сприяють справедливому судочинству.

Впродовж усього періоду становлення України як незалежної, демократичної, правової держави, в якій права й інтереси людини і громадянина проголошено Конституцією найвищою соціальною цінністю, що визначає спрямованість розвитку та діяльності держави, одним з найактуальніших питань залишається реформування судової системи.

Правова система України розвивається здебільшого із запозиченням досвіду законодавства і судової практики інших країн, без достатнього використання доктрини реального права з оптимальним поєднанням доктрини правового нормативізму в діяльності кожного суду для ефективного правового регулювання суспільних процесів з огляду на тлумачення і впровадження в життя принципу верховенства права.

Розбудові демократичного громадянського суспільства в Україні сприяє діяльність незалежних судів, які під час відправлення правосуддя дотримуються принципу верховенства права. Юридичні можливості судді не обмежуються виключно службовими правами й обов'язками. Суддівський розсуд набуває ознак конкретно-правового явища, на відміну від інших форм розсуду, саме під час здійснення правосуддя як специфічної форми застосування права спеціальним суб'єктом – судом. Суддя як персональний носій судової влади наділений повноваженнями судової влади.

Проте в умовах судової реформи особливої актуальності набуває осмислення правового статусу суду, його ролі та значення в системі державної влади, можливості впливу судових інституцій на соціальні явища, і особливо на повноваження суду щодо судового розсуду під час правозастосування та тлумачення правових норм. Відмінність тлумачення від нормотворчості полягає в тому, що суди під час відправлення правосуддя не оцінюють закони за їх ефективність чи доцільність існування, що спостерігається у процесі правотворчості, а тлумачення здійснюється тільки для правильного й однакового застосування законів, а не для їх зміни (чи підміни). Суди під час тлумачення права не можуть змінювати задані Конституцією України або законодавцем елементи правового регулювання, зокрема: сферу дії норми щодо території, часу, за суб'єктами, прийомами правового регулювання, об'єктами правовідносин, змістом прав і обов'язків (якщо ці елементи не відображено чітко в нормах права, то вони визначаються використанням певних прийомів тлумачення (буквального, систематичного, логічного, історичного та ін.), що мають застосовуватися в сукупності.

Стратегією інтеграції України до Європейського Союзу, затвердженою Указом Президента України від 11 червня 1998 р. № 615, визначено основні положення зовнішньополітичної стратегії щодо інтеграції України в європейський правовий простір, мету й етапи правової адаптації. На виконання Указу Президента України від 9 лютого 1999 р. № 145 “Про заходи щодо вдосконалення нормотворчої діяльності органів виконавчої влади” Кабінетом Міністрів України запроваджено єдину систему планування, координації та контролю за нормотворчою діяльністю органів виконавчої влади, затверджено Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Кабінет Міністрів України щороку розробляє й затверджує план роботи з адаптації законодавства, а також передбачає у проекті Державного бюджету на відповідний рік витрати на фінансування заходів

Проблеми правоохоронної діяльності

для його виконання. Мета Загальнодержавної програми – створення передумов до підготовки законодавчого поля для вступу України в Європейський Союз. Головні завдання Загальнодержавної програми: забезпечення відповідності законодавства України зобов'язанням, що випливають з Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14 червня 1994 р., з інших міжнародних договорів щодо співробітництва України з Європейським Союзом; наближення законодавства України до законодавства Європейського Союзу та забезпечення високого рівня підготовки в Україні проектів законів та інших нормативно-правових актів; створення правової бази для інтеграції України до Європейського Союзу; створення на законодавчому рівні загальнодержавного механізму адаптації законодавства, що визначав би завдання і сфери, етапи адаптації законодавства, складовими елементами якого має бути фінансове, інформаційне, наукове та кадрове забезпечення; забезпечення системності й узгодженості в роботі органів державної влади під час заходів з адаптації законодавства; вдосконалення порядку планування нормотворчої роботи на основі довгострокової програми наближення законодавства України до законодавства Європейського Союзу; вироблення єдиних, обов'язкових для всіх суб'єктів права законодавчої ініціативи правил підготовки проектів нормативно-правових актів у процесі адаптації законодавства.

У зв'язку із зазначеним підтримуємо пропозиції круглого столу “Єдність системи судів загальної юрисдикції: теорія та практика”, що відбувся в березні 2012 р. в рамках святкування Дня юридичної практики, в тому, що потребує спрощення процедура участі Верховного суду України в законотворчій роботі (чинним законодавством передбачено можливість подання висновків щодо законопроектів лише Пленумом Верховного Суду України, зважаючи на стислі строки для подання таких висновків, установлені Регламентом Верховної Ради України, доцільно внести до Закону України “Про судоустрій і статус суддів” відповідні зміни та повернутися до порядку подання висновків на законопроекти, що існував до набрання чинності цим Законом, а погодження з Верховним судом України проектів законів не повинно обмежуватися лише питаннями судової системи та діяльності Верховного суду України, а має стосуватися і законопроектів щодо внесення змін до процесуального законодавства, виконання судових рішень тощо). Проте, зважаючи на важливу роль суду в суспільстві, доцільно, на мою думку, запропонувати Конституційній асамблеї [2] при підготовці системних змін до Конституції України розглянути питання про повернення ВСУ права бути суб'єктом законодавчої ініціативи.

Конституційне визначення статусу Верховного суду України означає, що його роль у судовій системі має бути фундаментальною, а рішення та правові позиції – визначальними для розвитку судочинства в країні. Однак потрібно констатувати, що з прийняттям Закону України “Про судоустрій і статус суддів” суттєво обмежено повноваження Верховного суду України, а деякі норми Закону не повною мірою відповідають європейським стандартам у сфері здійснення правосуддя, про що, зокрема, йдеться у Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи 1755 (2010) від 5 жовтня 2010 р. “Функціонування демократичних інститутів в Україні”. З метою врахування висновків Венеціанської комісії до Закону, схваленого на її засіданні 15–16 жовтня 2010 р., згідно з Планом заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України, що випливають з її членства в Раді Європи, затверджених Указом Президента України від 12 січня 2011 р. № 24, Міністерству юстиції доручено розробити й подати в установленому порядку для внесення Президентом України на розгляд Верховної Ради України проект закону про внесення змін до Закону України “Про судоустрій і статус суддів”. Несумісними з конституційним визначенням Верховного суду України як найвишого судового органу є положення Закону, якими суттєво звужуються повноваження Пле-

ному Верховного суду України. Так, Пленум Верховного суду України позбавлено права давати судам роз'яснення з питань застосування законодавства на основі узагальнення судової практики та аналізу судової статистики; у разі необхідності визнавати нечинними роз'яснення Пленуму вищого спеціалізованого суду (Закон України "Про судоустрій України" передбачав такі права в п. 2 ч. 2 ст. 47), проте це питання досить дискусійне. На практиці це ускладнить однакове застосування Закону всіма судами загальної юрисдикції, спричинить конфлікти між судами різних спеціалізацій щодо компетенції та в підсумку негативно позначиться на якості правосуддя, ефективності судового захисту прав та свобод громадян і може призвести до істотного збільшення кількості звернень громадян України до Європейського суду з прав людини. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розгляду справ Верховним судом України" від 20 жовтня 2011 р. не відобразив необхідних, на нашу думку, комплексних змін до законодавства України в частині підвищення статусу та відновлення функцій Верховного суду України.

Наразі як серед громадян, окремих професійних кіл, у суддівському колі, так і в цілому суспільстві, у міжнародному середовищі триває дискусія щодо справедливого правосуддя і судової реформи в Україні [3–5]. 13 березня 2012 г. у Верховному суді України на засіданні круглого столу "Єдність системи судів загальної юрисдикції: теорія та практика" розглядалось питання про роль і місце цієї надзвичайно важливої судової інституції в системі судів загальної юрисдикції. Наукова спільнота, зокрема відомий вчений, член-кореспондент НАПрН України, суддя КСУ у відставці М. І. Козюбра вважає, що з прийняттям Закону України "Про судоустрій і статус судів" Верховний суд втратив не тільки статус вищого органу в системі судів загальної юрисдикції, але й статус повноцінного органу правосуддя. Як зазначив Голова ВСУ П. П. Пилипчук, практика застосування Закону України "Про судоустрій і статус судів" засвідчила, що зміст багатьох норм складно однозначно тлумачити і правильно застосовувати. Потрібно враховувати, що з усієї кількості судових рішень, ухвалених судами першої інстанції, нині лише 0,01 % оскаржувалось до ВСУ. І, відповідно, ВСУ шляхом формування правових позицій у своїх судових рішеннях за наявних реалій може забезпечити однакове застосування законодавства щодо незначної кількості категорій справ.

Аналізуючи норми чинного законодавства, зокрема Конституції України та Закону України від 07.07.2010 р. № 2453-VI "Про судоустрій і статус судів", можна дійти висновку, що значно звужено повноваження ВСУ (ст. 38) як найвищого судового органу в системі судів загальної юрисдикції у формуванні єдності судової практики; є офіційний друкований орган і при ВСУ створюється науково-консультативна рада, проте залишаються без механізму реалізації для формування єдності судової практики повноваження суддів ВСУ щодо аналізу судової практики (ст. 40), судової палати щодо аналізу судової статистики та вивчення судової практики (ст. 44-1), секретаря судової палати щодо вивчення й узагальнення судової практики у справах, розглянутих судовою палатою (ст. 44-1), хоча на пленум Вищого спеціалізованого суду покладено вирішення питань, пов'язаних із забезпеченням єдності судової практики (ст. 36), оскільки Вищий спеціалізований суд також аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику (ст. 32), а за результатами узагальнення судової практики дає роз'яснення рекомендаційного характеру з питань застосування спеціалізованими судами законодавства при вирішенні справ відповідної судової юрисдикції. Такі положення створюють умови, що дозволяють формувати декілька відокремлених одна від одної і замкнених на відповідні вищі спеціалізовані суди різновиди судової практики, в кожній з яких по-різному інтерпретуються і застосовуються одні й ті ж самі положення законів (земельні правовідносини, припинення особи, недійсні угоди), що може призвести до порушення принципу рівності всіх перед законом і судом.

Разом з тим за ст. 111-28, 244-2, 360-7 вищеназваного Закону рішення ВСУ, прийняте за наслідками розгляду заяви про перегляд судового рішення з мотивів неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права в подібних правовідносинах, є обов'язковим для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить зазначену норму, та для всіх судів України.

Актуальність напрямку формування однотипності судової практики ВСУ (процесуальні повноваження і непроцесуальні аспекти діяльності) і його болючість у суспільстві пояснюється також увагою суб'єктів законодавчої ініціативи щодо статусу і функцій ВСУ, а саме: 22.02.2012 р. комітет ВРУ з питань правосуддя рекомендував до прийняття в першому читанні законопроект народних депутатів С. В. Ківалова і Д. М. Притики (р. № 10076) "Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" стосовно вдосконалення окремих положень діяльності ВСУ з правом давати судам рекомендаційні роз'яснення на основі узагальнення судової практики і аналізу судової статистики, а також визнавати недійсними (повністю або частково) й такими, що суперечать чинному законодавству, роз'яснення пленумів вищих спеціалізованих судів; ініціатива народного депутата І. Бережної щодо підготовки (р. № 10340) проекту Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо повноважень Верховного суду України)" зумовлена необхідністю створення законодавчих умов для підвищення рівня організації та здійснення судочинства Верховним судом України, а також для подолання окремих практичних проблем, які виникають у діяльності судів України (зокрема, у пояснювальній записці зазначено, що з метою забезпечення однакового застосування судами України норм Конституції та законів України надзвичайно важливо дати Верховному суду України повноваження, реалізація яких сприятиме подоланню труднощів у розумінні та застосуванні положень нормативно-правових актів України, а також дозволить судам формувати єдину і узгоджену практику правозастосування). Водночас слід нагадати, що з 14.03.2011 р. набрав чинності Закон РФ "Про суди загальної юрисдикції в Російській Федерації", що не має вказівок на обов'язковість роз'яснень Пленуму Верховного Суду РФ (п. 4 ст. 14 у порівнянні з пп. 1 ст. 58 і абз. 3 ст. 56 раніше чинного Закону УРСР "Про судоустрій УРСР").

У своєму висновку, ухваленому 15–16 жовтня 2010 р., Венеціанська комісія відзначила, що, хоча багато положень закону вдосконалено порівняно з попереднім законопроектом, проте основні критичні зауваження, викладені в попередньому висновку, залишаються актуальними (пп. 8, 124 висновку). Ці зауваження стосуються не тільки тих положень закону, котрі потребують внесення змін до Конституції України. Зокрема, не було враховано зауваження Венеціанської комісії, які стосувалися необхідності вилучення положень, що можуть бути розцінені як посягання на незалежність суддів шляхом позапроцесуального впливу на розгляд ними конкретних справ (пп. 12, 37, 129.6, 129.10 висновку) [4].

Одним з основоположних аспектів верховенства права є принцип юридичної визначеності, згідно з яким у разі остаточного вирішення спору судами їхнє рішення, що набрало законної сили, не може ставитися під сумнів (див. справу "Брумареску проти Румунії", № 28342/95, п. 61, ЕCHR 1999-VII). ЄСПЛ наголошує на необхідності підтримання "справедливої рівноваги" між загальним інтересом суспільства та захистом основних прав конкретної особи. Таку рівновагу не буде забезпечено, якщо відповідна особа несе "особистий і надмірний тягар" (див. згадане вище рішення у справі *Брумареску*, п. 78). Однакове застосування законів – базовий принцип діяльності судової системи, що нерозривно пов'язаний із принципом правової визначеності та є одним з основоположних елементів верховенства права. Цікавий досвід розгляду так званих "типових" принципових справ у Німеччині, коли

справа скеровується одразу до Федерального верховного суду з метою отримання правової позиції (“керівного рішення”), щоб уникнути значної кількості справ і заповнити прогалини законодавства. Це запобігає різним тлумаченням правової норми і правовим помилкам та забезпечує уніфікацію правосуддя і правопорядок у державі.

Проте, крім процесуальних повноважень ВСУ (наприклад, забезпечення процесуального права безпосередньо звернутися із заявою про перегляд судових рішень до Верховного суду України), на нашу думку, слід особливо зупинитись на позапроцесуальних аспектах діяльності Верховного суду України як найвищого судового органу в системі судів загальної юрисдикції з огляду на очікування в суспільстві справедливого правосуддя та однакових підходів у формуванні судової практики, оскільки методична допомога і рекомендаційні роз’яснення судам першої інстанції надзвичайно необхідні саме тоді, коли суд вирішує резонансно-складну справу по суті, коли законодавство має прогалини чи колізії, коли питання активно обговорюється правниками на різних інтернет-форумах, а не тільки тоді, коли суддя фактично один раз на декілька років має можливість в установленому порядку бути слухачем курсів підвищення кваліфікації у Школі суддів та з’ясувати проблемні питання, коли стосовно одних і тих самих норм матеріального права є різні правові позиції ВСУ без мотивації їх зміни. На моє глибоке переконання, для якості судових рішень потрібно поєднати професійний рівень, постійну й системну самоосвіту, регулярне обговорення в колі колег результатів розгляду справ за наслідком апеляційного, касаційного оскарження, вивчення матеріалів, що містяться на офіційних сайтах різних судових інстанцій, ВПЮ, ВККС, у різних правових електронних виданнях. Для забезпечення однотипності судової практики потрібно розширити повноваження Верховного суду України та Пленуму Верховного суду України поряд з удосконаленням комплексу інших комунікативних заходів.

Важливо в цьому контексті закріпити за Верховним судом України повноваження із надання судам рекомендаційних роз’яснень, право ревізувати роз’яснення пленумів вищих спеціалізованих судів з різною інтерпретацією норм, а в окремих чітко визначених законом випадках – надавати роз’яснення з питань застосування законодавства, що будуть обов’язковими для судів загальної юрисдикції та всіх суб’єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності відповідні норми законодавства, зокрема у так званих типових “схемних” справах. Наприклад, правове регулювання різними актами сплати при відчуженні (придбанні) автомобіля, різні підходи до визначення поняття “виручка” для суб’єктів спрощеної системи оподаткування, сплата єдиного внеску на загальнообов’язкове пенсійне страхування пільговиками до досягнення пенсійного віку. Будь-яке втручання органу влади в захищене право (у право на мирне володіння майном) не суперечитиме загальній нормі, викладеній у першому реченні ч. 1 ст. 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, підписаної в Римі 4 листопада 1950 р., коли воно законне і не свавільне (рішення у справі “Ятрідіс проти Греції”, № 31107/96, п. 58, ECHR 1999-II), лише якщо забезпечено “справедливий баланс” між загальним інтересом суспільства та вимогами захисту основоположних прав конкретної особи. Питання стосовно того, чи було забезпечено такий справедливий баланс, стає актуальним лише після того, як встановлено, що відповідне втручання задовольнило вимогу законності і не було свавільним (рішення у справі “Беєлер проти Італії” № 33202/96, п. 107, ECHR 2000-I).

Суд у справі “Проніна проти України” від 18.07.2006 р. зазначив, що “у правовій системі України, де фізична особа не має права індивідуального звернення до Конституційного Суду України, національні суди мають досліджувати питання відповідності нормативних актів Конституції і, якщо існує сумнів, звертатися з клопотанням про відкриття конститу-

ційного провадження”. У чинному Законі України “Про судоустрій та статус суддів” від 7 липня 2010 р. № 2453-VI такий обов’язок покладено на пленуми вищих спеціалізованих судів (ст. 36), які повинні ініціювати звернення про відкриття конституційного провадження до ВСУ “в разі невизначеності в питанні про те, чи відповідає Конституції застосований закон або закон, який підлягає застосуванню в конкретній справі”.

На Європейському континенті спостерігається взаємопроникнення англо-саксонської і романо-германської правових сімей щодо судового прецеденту. Вчені, зокрема С. Шевчук, до результатів судової правотворчості включає судову практику, судовий прецедент, правові позиції, правоположення, роз’яснення вищих судів [6]; Б. Малишев актами судової правотворчості називає судові прецеденти, квазіпрецеденти та нормативно-правові акти [7, 30]; О. Верещагін формами судової правотворчості визнає судові прецеденти, правила судів, роз’яснення вищих судів, судові звичаї [8, 137–182]; С. Чередниченко до результатів судової правотворчості зараховує судові прецеденти, акти роз’яснення судової практики, правоприпинні акти [9, 19].

За наявності недоліків та прогалин в українському законодавстві від рішень і позапроцесуальної діяльності Верховного суду України суспільство очікує насамперед низки заходів для формування єдиної судової практики, зрозумілих підходів до трактування норм права й використання в судовій практиці рішень Конституційного Суду України та ЄСПЛ, а саме: з надання технічної можливості суддям обговорювати проблемні питання в режимі онлайн на форумах з колегами різних інстанцій; дистанційне підвищення кваліфікації з огляду на розвиток інформаційного середовища; оперативні рекомендаційні роз’яснення щодо вразливих питань у суспільстві; оновлення підходів до роботи науково-методичних рад і проведення заходів із можливістю надання матеріалів судами для обговорення і зворотного реагування на проблемні питання; підвищення якості роботи Школи суддів; активна співпраця з Центром суддівських студій та інститутами суддівського самоврядування (формальні й неформальні шляхи); надання практичної допомоги і проведення аналізу узагальнень практики розгляду справ судами різних інстанцій, утворення бібліотечних фондів (у тому числі електронних), забезпечення довідниками і посібниками тощо.

Незалежність судових органів не перешкоджає суду знаходити порушення гарантованих Конвенцією прав та інших зобов’язань держави за Конвенцією. Щодо останнього положення йдеться, зокрема, про обов’язок держави не перешкоджати заявникові ефективно використовувати право на звернення до суду (ст. 34 Конвенції), а також про її обов’язок створити всі необхідні умови для ефективного здійснення судом розслідування у справі, коли постає така необхідність (ст. 38 Конвенції). Саме суди та прирівняні до них інституції вважаються, як правило, тими ефективними засобами захисту на національному рівні, до яких за Конвенцією потрібно звертатися по захист своїх прав, перш ніж шукати підтримку в Європейському суді з прав людини (див. рішення щодо прийнятності від 17 грудня 2002 р. у справі “Воробйова проти України”, заява № 27517/02; рішення щодо прийнятності від 18 травня 2004 р. у справі “Архипов проти України”, заява № 25660/02) [10].

На переконання судді КСУ В. Кампо (ми поділяємо його позицію), правова цінність актів КСУ в тому, що вони “містять правові позиції, тобто обов’язкові для всіх суб’єктів права положення його актів (мотивувальної і резолютивної частини), що базуються на інтерпретації приписів Конституції і законів України та застосуванні норм і принципів Основного Закону держави до оспорюваних актів і положень законодавства; мотивувальна частина часом має більше значення, ніж резолютивна, бо в ній можуть міститися положення, що суттєво доповнюють резолютивну частину” [11].

Висновки. Підсумовуючи, слід акцентувати увагу на корисності для судової практики Висновку № 11 (2008) Консультативної ради європейських суддів для Комітету Міністрів Ради Європи щодо якості судових рішень (п. 71), яким визначено, що вищі судові органи можуть сприяти поліпшенню якості судових рішень, розробляючи рекомендації для судів нижчого рівня, привертаючи увагу до принципів, що застосовуються згідно з існуючою практикою. Судді з різним досвідом, різними поглядами на життя в одній і тій же судовій колізії можуть приймати рішення з різною мотивацією, навіть інколи прямо протилежні. З метою ефективного застосування суддями Конвенції та рішень ЄСПЛ доцільно визначити критерії, давши відповідні рекомендації Ради суддів та касаційних інстанцій.

Література

1. Європейський суд критикує Україну за перешкоджання поданню позовів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://europe.newsru.ua/article/16127111>.
2. Про підтримку ініціативи щодо створення Конституційної Асамблеї : Указ Президента України від 21 лютого 2011 р. № 224/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.president.gov.ua/documents/.
3. Пашковская Т. Статус ВСУ: проблемы и перспективы [Электронный ресурс] / Т. Пашковская // Судебно-юридическая газета. – № 10. – 19–25 марта 2012 р. – Режим доступу : <http://sud.ua>.
4. Ставнійчук М. Судова реформа: крок вперед і два назад [Електронний ресурс] / М. Ставнійчук // Дзеркало тижня. – № 39. – 23 жовтня 2010 р. – Режим доступу : <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/E3545F5F46F557D2C22577E30048C1B4?OpenDocument&CollapseView&RestrictToCategory=E3545F5F46F557D2C22577E30048C1B4&Count=500&>.
5. Лист Верховного суду України від 12.07.2010 р. щодо Закону “Про судоустрій України і статус суддів” та з питань забезпечення єдності судової практики, однакового застосування закону [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0002700-10>.
6. Шевчук С. Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні / С. Шевчук. – К. : Реферат, 2007. – 640 с.
7. Малишев Б. В. Судовий прецедент у правовій системі Англії / Малишев Б. В. – К. : Праксіс, 2008. – 344 с.
8. Верещагин А. Н. Судебное правотворчество в России. Сравнительно-правовые аспекты / Верещагин А. Н. – М. : Междунар. отношения, 2004. – 344 с.
9. Чередниченко С. П. Судебное правотворчество: сравнительно-правовое исследование : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Чередниченко Сергей Петрович. – М., 2005. – 203 с.
10. Третьяков Д. Застосування практики Європейського суду [Електронний ресурс] / Третьяков Д. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/570>.
11. Кампо В. Правові позиції Конституційного Суду України як необхідний елемент забезпечення судово-правової реформи [Електронний ресурс] / В. Кампо // Вісник Конституційного Суду України. – № 2. – 2010. – С. 115. – Режим доступу : <http://www.ccu.gov.ua/doccatalog/documents>.